

kopis předali Nakladatelství technické literatury v Praze. Zde byla kniha už v korekturách, ale nakladatelství v roce 1991 zkrachovalo. Po delším rušném vývoji ji až v roce 2011 vydal v důstojné podobě Národní památkový ústav

Nevadilo pro vaše přijetí na fakultu, že jste nebyl ve straně?

Kupodivu ne, ke vstupu mě ani nikdo nenutil. Ale samozřejmě to pozornosti neušlo. Krátce po habilitaci jsem byl pozván do Bartolomějské ulice na pohovor s nějakým důstojníkem StB. Ptali se mě, jestli se studenti nevyjadřují proti režimu. Já jsem se bezelstně podíval a říkal, že s něčím takovým jsem se u nich nesetkal a že je patrné, že si studenti váží možnosti studovat a těší se na budoucí praxi. Rád bych si přečetl záznam z toho jednání. Myslím, že bude formulován zhruba: „Takového blbce jsme tu ještě neměli.“

Památková péče vám nechyběla?

Ale já jsem ji nikdy neopustil. S praxí jsem zůstal v kontaktu skrze různé komise a rady. V letech 1996–2011 jsem byl například předsedou Rady ministra kultury pro výzkum, tj. komise pro hodnocení výzkumu v oboru památkové péče. Dosud jsem členem komise hodnotící návrhy památkové ochrany nových objektů. Od roku 1967 jsem byl padesát let členem redakční rady *Zpráv památkové péče*, kam jsem napsal mnoho příspěvků.

Památkové péči jsem se ale věnoval hlavně jako pedagog. Učil jsem v první řadě dějiny architektury – starověk, středověk a také renesanci a baroko, ke kterým jsem potom napsal skripta. Ale učil jsem v letech 1979–1980 také rekonstrukční projekt. Spousta vašich kolegů, skvělých památkářů, mi tak říkají prošla rukama. Vedle toho jsem samozřejmě také pracoval na výzkumu – především našich radnic. První kniha o nich je v trojjazyčné verzi, ve třetí knize jsem publikoval 86 zaměřených radnic s půdorysy uvedenými do původního stavu.

Skoro to zní, jako byste byl těm, kteří vás z ústavu vypudili, vděčný...

Víte, člověk zažije ve svém životě některé neférovosti. Odvodil jsem si z nich závěr: dojde-li k nespravedlnosti, nesmíš se proto trápit, naopak usiluj, abys byl příště dobrý a třeba i lepší. Vyvaruj se nenávisti, která zkracuje život. Přej a bude ti přáno, to byla moje zásada.

Jakub BACHTÍK; Vít JESENSKÝ

Rozhovor vznikl v rámci výzkumného cíle Dějiny památkové péče v českých zemích, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (DKRVO).

Kohoutí útok. Kopie obrazu Paula de Vos ze sběrný Fondu národní obnovy v Půjčovně ulici v Praze II

Rok 1945 nebyl pouze rokem ukončení 2. světové války. Byl to i rok, kdy Československá republika převzala rozsáhlé kulturně-historické a umělecké dědictví, stovky památkově hodnotných budov, především hrady a zámky a jejich historický mobiliář, které byly na základě prezidentských dekretů konfiskovány Němcům, Maďarům, zrádcům a kolaborantům. Dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 ze dne 19. května 1945¹ byl majetek osob německé a maďarské národnosti postaven pod národní správu. Vlastní převzetí jejich majetku do vlastnictví státu umožnily dekret č. 12/1945 ze dne 21. června 1945² a dekret č. 108/1945 ze dne 25. října 1945.³ Na základě dekretu č. 12/1945 přešlo do vlastnictví československého státu 496 hradů a zámků i se svým vnitřním vybavením, protože prakticky ve všech případech souvisely s lesní či zemědělskou půdou. Veškerý takto získaný majetek přešel do správy Národního pozemkového fondu (NPF) při ministerstvu zemědělství. NPF spravoval konfiskovaný státní majetek až do jeho odevzdání novým přídělčům. Objekty z vlastnictví německých a maďarských obyvatel, které nesouvisely s většími zemědělskými pozemky, byly konfiskovány na základě dekretu č. 108/1945. Tento dekret se vztahoval přibližně na jeden milion bytů v činžovních domech, vilách a selských usedlostech a prakticky na veškeré jejich vnitřní zařízení, dále na provozovny, dílny, ateliéry a průmyslové podniky. Přibližně 10 % těchto bytů bylo luxusně zařízeno. Nacházela se v nich originální umělecká díla, kvalitní výrobky uměleckého řemesla a rozsáhlejší knihovny. Správou a rozdělením tohoto zkonfiskovaného majetku byl pověřen Fond národní obnovy (dále jen FNO) zřízený při Osídlovacím úřadu. Na přelomu roků 1946 a 1947 zahájil FNO zajišťování, sepisování a roztřídování konfiskovaného bytového zařízení. Veškeré předměty byly rozděleny do dvou skupin, na ty, které byly určeny k prodeji, a na ty, jejichž prodej nebyl možný. Do této skupiny náležely také „umělecké předměty všeho druhu (obrazy, plastiky, cenná keramika, vzácný porcelán, vzácné broušené sklo, starožitnosti atd.)“. Předměty, jež byly vyřazeny z prodeje, byly zpravidla převezeny do sběren FNO.⁴

Sběrný FNO byly zakládány na území celé republiky, především však v pohraničních oblastech, v bývalých Sudetech, v nichž docházelo k nejmasovějšímu odsunu německého obyvatelstva. V Teplicích byla sběrna FNO zřízena v roce 1946. V říjnu tohoto roku bylo v okrese evidováno 21 000 případů konfiskace a dalších 10 000 se očekávalo. Pro uskladnění konfiskátů sloužily nejrůznější budovy nejen

v Teplicích, a to včetně teplického zámku patřícího do konce 2. světové války rodině Clary-Aldringenů, ale i v okolních obcích.⁵ Na čtrnáct sběren a skladů existovalo v Ústí nad Labem, včetně zámku v Ústí nad Labem – Trmčicích.⁶ V západních Čechách jsou sběrný FNO doloženy mimo jiné také v Tachově a v Plzni.

V tachovské sběrně FNO bylo evidováno sedm portrétů ze 17. a 18. století⁷ a na rubu byly značeny papírovými štítky s textem „Osídlovací úřad, Fond národní obnovy Tachov“. Později byly přesunuty do sběrný FNO v Plzni. O tom informují další doplněné štítky s textem „Fond národní obnovy Plzeň“. V dokumentu ze dne 21. 12. 1949 *Obrazy ze skladiště FNO v Krči, vybrané NKK a prohlášené za národní kulturní majetek podle zákona ze dne 16. 5. 1946 § 147 a předané dne 21. 12. 1949*⁸ byly již tyto portréty evidovány ve sběrně FNO v Praze-Krči.⁹

■ Poznámky

1 Dekret č. 5/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

2 Dekret č. 12/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

3 Dekret č. 108/1945 Sb. Dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondu národní obnovy.

4 Kristina Uhlíková, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004, s. 20–29.

5 Kristina Uhlíková (ed.), *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*, Praha 2017, s. 75–77.

6 Hana Jůrková, *Alfréd Píffl a jeho působení na Ústecku* (bakalářská práce), katedra historie PF UJEP, Ústí nad Labem 1999, s. 28–38.

7 Jsou to následující portréty: H000238 (jezdec na koni), H000251 (anonymní starší šlechtična), H000251 (anonymní mladší šlechtična), H000253 (anonymní šlechtic), H000255 (císař Ferdinand III.), H004645 (císař Leopold I.) a H005486 (císařovna Marie Leopoldina Tyrolská, manželka Ferdinanda III.).

8 Národní archiv (dále jen NA), fond Státní památková správa (dále jen SPS), dodatky. Karton 65, složka Hořovice, Svozy. Obrazy jsou uvedeny pod č. 173, 192–193, 198–200. Viz také M. Bílkovský – F. Štverák, Státní památková správa Praha, dodatky, (1945) 1953–1958 (1964), Inventář. Inventáře a katalogy fondů Státního ústředního archivu v Praze, Praha 1990, ev. č. 1290.

9 V *Základní evidenci mobiliárních fondů SZ Hořovice* je soubor předmětů převzatých z tohoto skladu označován pouze jako *Svoz Hořovice – Krč*. Povědomí o tom, že se v Krči nacházelo skladiště FNO, se tak zcela vytratilo.

1

Obr. 1. Kohoutí útok, NPÚ, ÚOP středních Čech, SZ Hořovice, svaz Hořovice – FNO, Půjčovní ulice. NPÚ ÚOP středních Čech, CastIS, SZ Hořovice.

Z této sběry byly následně přesunuty do státního zámku Hořovice, kde byly ke dni 17. června 1951 evidovány v tzv. černé knize¹⁰ jako součást svazu *Hořovice – Krč*.¹¹ Nelze zcela vyloučit, že všech sedm portrétů by mohlo představovat část původního vybavení zámku v Tachově, či spíše některého ze zámků na Tachovsku.

Ve sběrně FNO v Praze-Krči byla umístěna také značná část mobiliáře rodiny Thun-Hohenstein původem ze zámku Jílové u Podmokel, kam se rodina přestěhovala v roce 1932, po odprodeji rodového sídla, zámku Děčín, Československé republiky.¹² I tento soubor byl ke dni 17. června 1951 svezen na zámek Hořovice, jako součást svazu *Hořovice – Krč*. Celkem bylo v hořovickém zámku umístěno na sedmdesát svazů.¹³ Jedním z nich byl i svaz *Hořovice – Dolní Krč*, představující konfiskovaný majetek Václava Welze z jeho zámku v Praze-Krči. I když svozy *Hořovice – Dolní Krč* a *Hořovice – Krč* spolu nijak nesusouvisely, představující dva zcela samostatné soubory vytříbeného historického mobiliáře, došlo čá-

sem v systému správy mobiliárních fondů CastIS k jejich „virtuálnímu“ splynutí do jednoho celku.¹⁴ Povědomí o vytříbeném majetku Václava Welze zcela vymizelo. Vzhledem k tomu, že svaz *Hořovice – Krč* obsahoval již zmíněný thunovský mobiliář, zcela vážně se uvažovalo o existenci přechodného thunovského sídla někde v Praze-Krči, v kterém se tento mobiliář až do převzetí státem mohl nacházet. Vzhledem k tomu, že se v majetku rodiny Václava Welze nacházelo devět alb s fotografiemi, na kterých byla také opakovaně zachycena krčská usedlost Ryšánka, uvažovalo se i o ní jako o možném sídle děčínských Thunů. Jako první na nesrovnalost upozornili Robert Oppelt a Miloš Hořejš. Oba badatelé jednoznačně doložili, že všech devět alb představuje majetek krčských rodin Sanleque a Rupschlů (a Welzů), tím, že identifikovali jejich auta zachycená na fotografiích a také jednotlivé řidiče¹⁵ a spolujezdce. Definitivní a jednoznačné oddělení svazů *Hořovice – Dolní Krč* a *Hořovice – Krč* v systému CastIS umožnil nalezený seznam vytříbených předmětů z majetku Václava Welze, díky kterému bylo možné vyčlenit veškerý dochovaný mobiliář s původem ze zámku Praha-Krč.¹⁶ Zároveň s tím byla ve svazu *Hořovice – Krč* dokumentací obrazů značených na zadní straně kulatým razítkem „Radio odbor ONV Děčín“ jedno-

■ Poznámky

10 Tzv. černé knihy jsou původní inventární knihy pořízené SPS v letech 1953–1958. Obsahují pod starými inventárními čísly soupis kmenových a svozových mobiliárních fondů, vyňatých členy NKK s přednostním právem výběru z celkového objemu mobilií převzatých NPZ nebo FNO.

11 Tzv. černá kniha, SZ Hořovice, i. č. 4677–4679, 4681–4684. Viz *Soupis movitého majetku v zámku Hořovice, který z pověření SPS v Praze provedl ve dnech do 17. června 1951 Karel Horní*. Interní materiál Odboru evidence, dokumentace a informačních systémů EDIS NPÚ, ÚOP středních Čech.

12 František Šuman, *Tři podoby děčínského zámku. Šlechtická rezidence, kasárna, obnovená památka*, in: *Interiéry saských a českých zámků. Jejich osudy ve 20. století – dějiny a perspektivy*, Wesenstein – Děčín 2014, s. 111–129. Mobiliář rodiny Thun-Hohenstein byl při odvozu z Jílového u Podmokel zástupci FNO označen červenými kulatými razítky s opisem ve vnějším kruhu „Radio odbor ONV Děčín“. Díky tomu ho bylo možné identifikovat, a pokud nebyl již instalován na jiných místech (SZ Hořovice, SZ Mníšek Pod Brdy, SZ Benešov nad Ploučnicí), bylo možné ho navrátit zpět do rehabilitovaných interiérů děčínského zámku. Viz František Šuman (ed.), *Mistrovská díla thunovské obrazárny na děčínském zámku*, Děčín 2014.

13 Tento stav platil do léta roku 1953, kdy na základě požadavku Okresního národního výboru v Hořovicích bylo třináct místností zámku Hořovice s vytříbeným kulturně-historickým mobiliářem, který pocházel z 22 zámků mimo správu SPS, uvolněno a mobiliář byl následně uskladněn na zámku Radč a ve skladu v Blatné. Viz Informace pro s. ministra, čj. 2327/53, Národní archiv, fond Státní památková správa, dodatky, kart. 65, složka Hořovice, Seznam převezeneho mobiliáře ze zámku Hořovice na zámek Radč. Po roce 1989 došlo k jeho umístění v Centrálním depozitáři NPÚ, ÚOP středních Čech a v dalších zámcích ve správě NPÚ ve středních Čechách, včetně SZ Hořovice.

14 Na zelených papírových kartách Základní evidence mobiliárních fondů zůstávaly oba fondy nadále oddělené. To potvrzuje i tzv. černá kniha SZ Hořovice, kde jsou tyto svozy uváděny ve dvou různých místnostech (místnost č. 139, 2. poschodí, svaz *Hořovice – Krč*; místnost č. 102, 1. poschodí, svaz *Hořovice – Dolní Krč*).

15 Robert Oppelt – Miloš Hořejš, Maximilián von Sanleque – zchudlý šlechtic v lidovém autě?, in: Miloš Hořejš – Jiří Křížek et al., *Automobilismus a šlechta v českých zemích 1894–1945*, Praha 2012, s. 169–184. – Miloš Hořejš, Identifikace a datace fotografií pomocí zobrazených automobilů a registračních poznávacích značek, in: Alena Černá et al., *Jednotná popisná a obrazová dokumentace historického fotografického materiálu*, Praha 2017, s. 121–130.

16 NA, fond SPS, dodatky, kart. 65, složka Hořovice, Svozy, Soupis předmětů, vytříbených Národní kulturní komisí v Praze podle zák. č. 137/46 Sb. z inventáře zámku Dolní

Obr. 2. *Zápas kohouta s pávem, NPÚ, ÚOP v Brně, SZ Rájec nad Svitavou, obrazová sbírka Salm-Reifferscheidtů. Převzato z: Slaviček – Tomásek (pozn. 27), s. 374. Reprofoto: Milan Jančo, 2017.*

Obr. 3. *Zápas kohouta s pávem, soukromá sbírka, Olomouc. Převzato z: Machytka – Elbelová (pozn. 30), obr. 109. Reprofoto: Milan Jančo, 2017.*

značně vyčleněna většina mobiliáře – obrazů – pocházejícího z majetku rodiny Thun-Hohenstein z Jilového u Podmokel (a z Děčína).¹⁷

Jednou z pražských sbírek FNO, do které byly ukládány „umělecké předměty všeho druhu“ ze zkonfiskovaného majetku odsunutých Němců, byla sběrna v Půjčovní ulici v Praze II.¹⁸ Právě sem byl přivezen obraz, olej na plátně, bez rámu, součást svozu SZ Hořovice (HO00102).¹⁹ Nizozemský malíř zachytil scénu, kdy se rozlíčený kohout vrhá na nic netušícího páva a ten se máváje křídly otáčí, aby se na poslední chvíli – neúspěšně – vyhnul jeho útoku. Střet sledují dvě překvapené slepice. Obraz téměř čtvercového formátu s rozměry 119 × 127 cm není signován. Na jeho zadní straně se dochovala evidenční čísla: štítek „1539“, razítko „229 BT (...)“, razítko „843 (1?)“, křídou „6218“, na rubu doplňujícího plátna křídou „382“.²⁰ Na základě námětové podobnosti byl připsán nizozemskému malíři Melchioru de Hondcoeterovi (1635–1695), který se specializoval na „portrétování“ exotického ptactva. Nizozemský původ potvrdila i použitá technika olejomalby na bílém podkladu s imprimiturou.²¹

Původ obrazu není znám. Stejně tak neznámí jsou i jeho bývalí vlastníci. K 17. červnu 1951 byl obraz evidován v mobiliárních fondech SZ Hořovice, ve svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice*, v tzv. černé knize pod č. 6218. Jeho popis zněl: „(Nové číslo) 6218, původ FNO, (staré číslo) 3166. *Olej na plátně, bez (signatury): zápas kohouta s ohromným bažantem? /na hlavě má pera jako pštros/, bez rámu.*“ Uvedené „staré číslo 3166“ umožnilo identifikovat obraz v dokumentu *Skladiště II. Seznam obrazů ze skladiště FNO Půjčovní ulice a ze skladu FNO z Uměl. prům. museae, sběrna Hořovice* čj. 1429/50

■ Poznámky

Krč – pokud byl inventář převezen do skladu NPF ve Valdštejnském paláci Praze. Dále tamtéž, kart. 134, složka Dolní Krč, dokument čj. 221/62: Dolní Krč, zámek, bývalý majitel Václav Welz, právní poměry movitého majetku kulturní povahy.

17 Identifikovat bylo možné pouze ty obrazy, které jsou v systému pro správu mobiliárních fondů CastIS fotograficky zdokumentovány jak z lícové, tak i z rubové strany a kvalita těchto fotografií umožňuje identifikaci dochovalých značek, štítků a razítek.

2

3

18 Lokalizace sběrný FNO v Půjčovní ulici zůstávala dlouho nejasná. Její umístění v katastru Prahy II umožnil dokument s názvem *Převoz věcí ve FNO skladiště Praha II. Půjčovní ulice převezené dne 15/12.49 do sběrný v Hořovicích*. NA, fond SPS, dodatky. Karton 65, složka Hořovice, Svozy. Navzdory tomuto upřesnění se Půjčovní ulici v Praze II nedaří dohledat. Není jasné, zda nedošlo k záměně s ulicí „U Půjčovny“, viz František Ruth, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. II. Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1904.

19 Rám obrazu byl zakoupen v roce 2007.

20 Číslo, razítka, štítky a další značení rubové strany obrazu Kohoutí útok nebyly doposud nijak zdokumentovány, ani popisem, ani fotografií. Jejich přepis je tak převzat z restaurátorské zprávy, viz Antonín Novák – Rumjana Najdenová, *Restaurování dvou závěsných obrazů pro SZ Mníšek pod Brdy (ze SZ Hořovice), březen–květen 2004. Zpráva o restauraci*. 3067, Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště středních Čech, Praha 2004.

21 Novák – Najdenová (pozn. 20).

z 30. 1. 1950.²² Tento seznam však tvoří pouze výčet „starých čísel“ tzv. černé knihy zámku Hořovice, tedy čísel, které předmětům přiřadila Národní kulturní komise (NKK), s popisem zúženým do opakovatelného konstatování „obraz, rám“. Teprve dodatečně byla k jednotlivým předmětům vepsána „nová“ inventární čísla tzv. černé knihy. Celkem je v tomto seznamu podchytených 365 obrazů. Z tohoto počtu celkem 165 obrazů bylo v seznamu doplněno staršími inventárními čísly začínajícími písmenem C a vytvářejícími číselnou řadu. Dva obrazy byly opatřeny inventárními čísly začínajícími D a jeden inventárním číslem začínajícím B. Inventární čísla s těmito písmeny jsou dodnes dochována na rubech obrazů. Inventární čísla s C jsou dokonce ve třech barevných provedeních, v černé, modré a žluté barvě, pokud nedošlo během restaurování k jejich odstranění. Zbýlých 200 obrazů je bez těchto starších inventárních čísel. Do této skupiny spadá i obraz *Kohoutí útok*.

Dlouho nebylo jasné, která ze dvou skupin obrazů představuje obrazy ze sběry FNO v Půjčovní ulici a kterou tvoří obrazy ze zkonfiskovaných německých majetků ve skladu FNO, přednostně vybraných pražským Uměleckoprůmyslovým museem, které následně převzala NKK.²³ Napomohla náhoda. V souboru obrazů ze svozu *Hořovice – Krč* byl identifikován soubor sedmnácti grafických listů v rámci zachycujících především Liberecko, Frýdlantsko a Krkonoše. Na zadních stranách byly označeny papírovými štítky s textem „*Sammlung Zimmermann*“ a čísla vytvářejícími jednu číselnou řadu, v původním rozsahu minimálně od 1 do 114. Překvapením pak bylo, když další dva stejným způsobem značené grafické listy v rámu byly zjištěny i ve svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice*. Oba tyto obrazy jsou na zadní straně doplněny inventárními čísly s písmenem C. Díky tomuto zjištění lze tedy předpokládat, že obrazy s inventárními čísly s písmenem C představují předměty ze skladiště FNO v Praze II, v Půjčovní ulici. Obrazy bez těchto inventárních čísel, a to včetně obrazu *Kohoutí útok*, by mohly být ze skladu FNO z Uměleckoprůmyslového musea.²⁴ Žádné další archivní materiály, které by pomohly objasnit původ a majitele obrazu *Kohoutí útok*, jakož i původ evidenčních čísel uváděných restaurátorskou zprávou, se (prozatím) nepodařilo dohledat.

Obraz *Kohoutí útok* byl v roce 2004 restaurován, aby se od roku 2006 stal součástí první prohlídkové trasy SZ Mníšek pod Brdy, konkrétně jako vybavení místnosti nazvané *Příprava*.²⁵ Správné určení jeho autora umožnil obraz stejného námětu, který je součástí obrazové sbírky Salm-Reifferscheidtů na SZ Rájec nad Svitavou.²⁶ I v tomto případě se jedná o neznámou kopii. Zhotovena byla patrně ve střední Evropě podle významného vlámského malíře Paula de Vosa (1595–1678). V obrazové sbírce Salm-

-Reifferscheidtů je obraz průkazně doložen na počátku 19. století.²⁷ Od *Kohoutího útoku* ze svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* se však liší svými rozměry, 120 × 170 cm, i tím, že kromě útoku kohouta (v levé a centrální části výjevu) zachycuje na pravé straně další dvě slepice a přihlížející pávici. Nelze vyloučit, že i obraz ze svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* byl původně širší, i s vyobrazením těch zvířat, která známe z kopie ve sbírce Salm-Reifferscheidtů. K jeho zkrácení mohlo dojít následkem poškození, nebo – a to je pravděpodobnější – z důvodu jeho umístění v dřevěném tálování místnosti, čemuž by nasvědčovala i absence rámu, nebo ještě z jiných, dnes již neznámých důvodů, a byla ponechána jeho nejdramatičtější část – napadení.²⁸

Originál obrazu *Kohoutí útok* se před rokem 1845 nacházel v proslulé římské sbírce kardinála Josepha Fesche (1793–1839). Plátno s rozměry 119 × 180 cm je značené vpravo dole „*P. de Vos fecit*“.²⁹ Redukovaná soudobá kopie, olej na dubovém dřevě, pocházející z majetku rodiny Colloredo-Mannsfeldů, s rozměry 49 × 64 cm, byla v roce 1993 zapůjčena Muzeu umění Olomouc.³⁰ V Nizozemském institutu dějin umění (RKD)³¹ jsou dokumentovány další dvě repliky, a to plátno s rozměry 74 × 73 cm, které je součástí sbírek zámku Duivenvoorde v Holandsku, a plátno s rozměry 182 × 153 cm, které se nachází v soukromé sbírce v Amsterdamu.³²

Paul de Vos byl významný nizozemský malíř. Stejně jako jeho bratři Cornelis a Jan studoval u málo známého malíře Davida Remeuse (1559–1626). Zaměřil se na scény se zvířaty, zvláště na lovecké scény, v nichž je patrný silný vliv jeho švagra Franse Snyderse.³³ V českých sbírkách se s jeho obrazy lze setkat v uvedené sbírce Salm-Reifferscheidtů v Rájci nad Svitavou, kde se kromě kopie obrazu *Zápas kohouta s pávem* nachází ještě kopie jeho obrazu *Volavky a liška*.³⁴ Další obraz připisovaný pravděpodobně Paulu de Vos, *Pávi a slepice v zámeckém parku*, byl až do zestátnění ve sbírce rodiny Geymüllerů na zámku v Kamenici nad Lipou.³⁵

Kopii obrazu Paula de Vosa *Kohoutí útok* ze svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* se podařilo autorsky a částečně i provenienčně určit i díky tomu, že na jeho rubu byla zdokumentována inventární čísla a ta se podařilo ztotožnit s inventárními čísly ze soupisu dohledaného v Národním archivu. Právě kvalitní fotodokumentace³⁶ a dokumentace veškerých čísel,

Jak naznačuje zpracovávání mobiliárních fondů SZ Hořovice prováděné v rámci jejich základní evidence, jak sběrna FNO Půjčovní ulice, tak i Uměleckoprůmyslové museum přebíraly umělecky hodnotné předměty „ze stejných zdrojů“. Součástí svozu *Hořovice – FNO Půjčovní ulice* je i soubor šestnácti grafických listů Williama Hogartha (1697–1764) v rámci vyhotovených pražskou firmou Jindřicha Ecka, značených na rubu jeho česko-německými štítky. Další dvě grafiky Williama Hogartha, ve stejných rámech, byly zjištěny ve svozu *Hořovice – UMPRUM*. Je pravděpodobné, že tyto grafické listy původně tvořily jeden soubor (sbírku zarámovaných Hogarthových grafik) v jednom konfiskovaném majetku, který byl následně roztržen a rozvezen minimálně do dvou sběrů.

24 Svoz *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* není jediným svezem, v němž jsou předměty s inventárními čísly začínajícími písmenem C. Dalších devět obrazů s inventárními čísly s C tvoří součást svozu *Hořovice – Krč*. Ani jeden z nich nebyl majetkem rodiny Thun-Hohenstein z Jílového u Podmokel. Ani jeden z nich není uveden v dokumentu *Skladiště II. Seznam obrazů ze skladiště FNO Půjčovní ulice a ze skladu FNO z Uměl. prům. musea, sběrna Hořovice*. Tři inventární čísla jsou přetřena a znečitelněná barvou, zachována zůstala pouze písmena C. K přemazání došlo patrně v době, když obrazy obdržely novější inventární čísla, uváděná v tzv. černé knize jako tzv. stará čísla, pod kterými jsou vedeny i v dokumentu *Obrazy ze skladu FNO v Krči, vybrané NKK a prohlášené za nár. kult. majetek podle § 137 zák. ze dne 16. 5. 46 a předané NKK dne 19. 12. 1949*, viz NA, fond SPS, dodatky. Karton 65, složka Hořovice, Svozy.

25 Dagmar Martincová, Zpřístupnění expozic státního zámku Mníšek pod Brdy, *Památky středních Čech* 22, 2008, č. 2, s. 28–51.

26 Michal Konečný, *Zámek Rájec nad Svitavou*, Kroměříž 2013, s. 61–63.

27 Lubomír Slavíček – Petr Tomášek (edd.), *Aristokracie ducha a vkusu. Zámecká obrazárna Salm-Reifferscheidtů v Rájci nad Svitavou*, Brno 2015, s. 373–374.

28 Odstřižení okrajů plátna obrazu potvrdilo i jeho restaurování. Restaurátoři předpokládají, že se tak mohlo stát během opravy někdy v první polovině 20. století, když byl obraz doplněn dublujícím plátnem a místa spojů po okrajích byla překryta lepenkou. Viz Novák – Najenová (pozn. 20).

29 Pokud byl obraz *Kohoutí útok* ze svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* signován na stejném místě, signatura byla odstraněna společně s kusem plátna při jeho zkracování.

30 Lubor Machytka – Gabriela Elbelová (ed.), *Olomoucká obrazárna II. Nizozemské malířství 16.–18. století z Olomouckých sbírek*, Olomouc 2000, s. 150–152, obr. 109.

31 Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag.

32 Slavíček – Tomášek (pozn. 27), s. 374.

33 Marie Mžýková, *Nizozemská žánrová malba. Dutch genre painting*, Praha 2014, s. 217.

34 Slavíček – Tomášek (pozn. 27), s. 374–375.

35 Mžýková (pozn. 33), s. 201.

nápisů, štítků a značek umístěných na předmětech umožňují získat navazujícím studiem i ty informace, které mohly být v důsledku plynutí času na první pohled ztraceny, pozapomenuty či znejasněny. Stejně důležitý jako dokumentace sama je i způsob uložení získaných informací, který umožní, aby se s nimi dalo dále pracovat. Ne příliš šťastná je skutečnost, že systém pro správu mobiliárních fondů CastIS umožňuje pouze evidenci stávajících inventárních čísel mobiliárních fondů a inventárních čísel, pod kterými byl mobiliář veden v tzv. černých knihách. Chybí prostor pro inventární čísla, která mobiliární fondy obdržely při svém převzetí Národní kulturní komisí nebo Národním pozemkovým fondem. Stejně platí i pro starší evidenční čísla, k nimž patří v tomto příspěvku opakovaně uváděná čísla s počátečními velkými písmeny C, B a D. Stávající systém CastIS umožňuje řazení jednotlivých karet základní evidence mobiliárních fondů pouze dle stávajících evidenčních čísel. Nelze je seřadit dle inventárních čísel tzv. černých knih a tím rekonstruovat jejich podobu dle současného stavu dochování mobiliáře, i se všemi jeho úbytky, a už vůbec je nelze řadit podle starších evidenčních čísel, i když právě tímto způsobem by bylo možné rekonstruovat dnes již zcela znejasněné dřívější vazby předmětů a tak přispět k jejich bližší identifikaci. Základem je však důsledně vedená dokumentace.³⁷ Právě díky ní se podařilo ve svozu *Hořovice – FNO, Půjčovní ulice* identifikovat soubor devíti obrazů značených na rubech papírovými štítky s čísly 107–108 a 110–116, která představují části jedné souvislé číselné řady. Přes ně bylo umístěno kruhové razítko s opisem „Ing. Dr. techn. A. Píffl, obvodní pověřenec MŠO pro zajištění památkového inventáře“. Obrazy se díky těmto číslům a jejich popisům podařilo identifikovat v dokumentu s názvem *Seznam obrazů z inventáře, který po prohlédnutí Národní kulturní komisí odsunuje se z dočasného skladu „Píffl“ v Ústí n. L. ul. Arnošta Dvořáka 22 do skladu Správy národního majetku při MV v Ústí nad L.* ze dne 2. srpna 1947.³⁸ Je tedy jisté, že se jedná o obrazy zachráněné Alfrédem Pífflem. Tři z obrazů byly opatřeny značkou KW, díky níž je bylo možné identifikovat jako bývalý majetek ústeckého textilního magnáta Karla Wolfruma. Čtyři z obrazů měly na sobě značku PA, díky které byly identifikovány jako součást tzv. souboru Palán, tedy souboru obrazů a předmětů, které dr. Palán z vlastní iniciativy shromáždil z majetku po akademickém malíři Janu Adolfo Brandejsovi (1818–1872). Umělcův potomek bydlel ve vile na Bukově (Ústí nad Labem) a pozůstalost uložil v podkrovní komoře dnes již zbořeně ústecké Schaffnerovy vily.³⁹

Z téhož svozu (*Hořovice – FNO, Půjčovní ulice*) pochází i soubor deseti obrazů, které spojuje jednotné značení na rubech, a to modrými inventárními čísly začínajícími písmenem C a křídou napsaným slo-

vem „Schicht“. Součástí souboru jsou mimo jiné i dvě krajiny ústeckého malíře Ernsta Gustava Doe-rella (1832–1877), zachycující hrady Střekov a Kamýk v zimě. Původ tohoto souboru není známý. Nápis křídou by naznačoval jistou vazbu na rodinu ústecké továrnické rodiny Schichtů, avšak potvrzení, nebo vyvrácení tohoto předpokladu bude vyžadovat další provenienční výzkum.⁴⁰

Milan JANČO

■ Poznámky

36 Pracovníci oddělení evidence movitých památek NPÚ, ÚOP středních Čech pracují takřka výhradně s již pořízenou fotodokumentací, aniž by měli přístup k originálním mobiliárním fondům středočeských hradů a zámků ve správě NPÚ a k dalším mobiliárním fondům Středočeského kraje prohlášeným za kulturní památku. Od kvality této dokumentace, která je mnohdy, právě s ohledem na detaily, tedy signatury, značky, razítka a nápisy, žalostná, se odvíjí i kvalita výsledků jejich práce.

37 Jsou to třeba anonymní portréty, které původně vytvářely uzavřené celky podchycené ještě v prvních evidenčních, kdy byly jako „spolu související“ umístěny „pod jedno inventární číslo“ (například manželé a děti, sourozenci atd.). V stávající základní evidenci mobiliárních fondů vedené v CastIS stojí zcela samostatně, bez vazeb na sebe.

38 Jůrková (pozn. 6), příloha VII, Seznam zkonfiskovaných obrazů.

39 Jůrková (pozn. 6), příloha V. Seznam zkonfiskovaného majetku předaného na zámek Hrubý Rohozec. Na podzim roku 2014 byl během inventury mobiliárních fondů SZ Hořovice „objeven“ doposud neevidovaný soubor několika akvarelových maleb a maleb temperou na papíře značených na rubu razítky Alfreda Píffla. Lze předpokládat, že i tyto obrazy mohly být součástí sběrný „Píffl“ v Ústí nad Labem, ul. Arnošta Dvořáka 22, ze které mohly být převezeny do sběrný Správy národního majetku při MNV v Ústí nad Labem, aby své konečné uložení našly ve svozích zámku Hořovice. I v tomto případě je nyní důležité nalezené obrazy řádně zdokumentovat a popsat. Nelze vyloučit, že by mohly být evidovány tzv. černou knihou zámku Hořovice a z důvodu své nízké umělecké hodnoty byly z ní a z evidence vyřazeny ještě před zahájením základní evidence mobiliárních fondů v roce 1976. V roce 2014 „nalezené“ obrazy byly i díky nově zjištěným souvislostem na sklonku roku 2017 uvedeny do systému pro správu mobiliárních fondů CastIS.

40 Autor příspěvku děkuje za pomoc, konzultace a poskytnutí podkladů týkajících se činnosti Alfréda Píffla na Ústecku Mgr. Martě Pavlíkové (NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem). Za poskytnutí literatury nedostupné v knihovně NPÚ, ÚOP středních Čech děkuje PhDr. Zdeňce Prokopové, NPÚ, ÚOP České Budějovice. Za pomoc s dohledáním restaurátorské zprávy k obrazu „Kohoutí útok“ děkují paní Olze Geislerové z oddělení dokumentačních fondů a knihovny NPÚ, ÚOP středních Čech.

Zvony v Kostelci u Jihlavy, Volfířově a Domašově

– zdařilé anonymní práce velkomeziříčských renesančních dílen

Nejvýznamnějším moravským centrem kovoliteckých prací a zvonařství v období od poslední čtvrtiny 15. století do třetí čtvrtiny 16. století bylo Velké Meziříčí.¹ Velký počet místních dílen, vzniklých v konjunktře kovozpracujících řemesel, byl srovnatelný s četností dílen v Praze. Velkomeziříčští výrobci zvonů by měli tvořit těžiště výzkumu dějin českého a moravského zvonařství ve vymezeném časovém úseku. Nebyla jim totiž věnována zdaleka taková pozornost jako dílnám pražským (Bartoloměj, Brikcí, Tomáš Jaroš). To je dáno i tím, že velká část velkomeziříčské produkce byla anonymní a dosud zůstává autorsky nepřirazená,² ostatně jako též v případě jiných jejich zvonařských současníků (Štěpán a Jiří z Českých Budějovic, saský rod Hillgerů dodávající do severních a severozápadních Čech). Do hry kromě toho vstupuje konkurence několika dílen působících ve Velkém Meziříčí současně, ale také jejich poměrně úzká spolupráce, která někdy najde svůj výraz v nápise na zvonu, někdy zůstane ukryta v archivních prame-nech. Podobnost výtvarného zpracování zvonů pak znemožňuje anonymní zvony jednoduše autorsky přiřadit. Na druhou stranu bližšímu určení těchto zvonů napomáhá datování, které je v nápisích zpravidla důsledně uváděno. Zaměříme se na renesanční zvony z druhé třetiny 16. století a ukážeme si na třech příkladech vybraných z různých regionů – Jihlavska (Kostelec, 1548), Jindřichohradecka (Volfířov, 1549) a brněnského okolí (Domašov, 1546) –, jak tato vytčená skupina anonymních zvonů může vypadat. Všechny tři zvony vznikly ve 40. letech 16. století, všechny podchytila památková péče a jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky (ÚSKP ČR), avšak bez uvedení autorství.³

■ Poznámky

1 Článek byl zpracován v rámci výzkumu, který je součástí projektu Kampanologické památky Vysočiny, reg. č. DG 18P020VV056, podpořeného z programu NAKI II Ministerstva kultury ČR. Děkuji Radovanu Chmelovi z Oddělení evidence movitých památek GnR NPÚ v Praze za pomoc při dohledávání evidenčních karet zvonů.

2 Zásadní vklad ke studiu velkomeziříčských dílen podal vlastivědný badatel a fotograf A. Dvořák v článku: Antonín Dvořák, Velké Meziříčí – významné středisko konvářského řemesla v 16. století, *Západní Morava – vlastivědný sborník* 11, 2007, s. 29–65. Ve zvláštní tabulce vyčlenil zatím sedm anonymních zvonů velkomeziříčského původu, „bez udání mistra konváře“; ve skutečnosti jich bude o dost více a může to být vcelku velký podíl celkové produkce dílen.

3 Zvon z Kostelce zapsán 6. 12. 1978, zvon z Volfířova 31. 12. 1972, zvon z Domašova 7. 11. 1977.